

УДК 657

А.М. Колтуцька, С.М. Співак, канд. екон. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя, Україна

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

A. Koltutska, S. Spivak, Ph.D., Assoc. Prof.

METHOD OF ESTIMATING THE TAX BURDEN

Податкове навантаження – це один з основних критеріїв оцінювання ефективності податкової системи. Даний критерій відображає узагальнений вплив податків на економіку країни, суспільство, та в загальному на кожного окремого суб'єкта економіки. Безпосередньо впливає на формування центрального та місцевих бюджетів, на загальний рівень надходжень до структури ВВП та його частку на одиницю населення. Оскільки сьогодні не має чітко визначених методик здійснення оцінки податкового навантаження як на макро-, так макрорівні, те це призводить до недоотримання значних сум бюджетних коштів, а також розвиток тіньової економіки. Тому надзвичайно актуальною задачею є визначення методів та підходів до проведення аналізу податкового навантаження, адже його не своєчасна оцінка призводить до прийняття помилкових управлінських рішень та значних, не бажаних витрат підприємства.

Усі системи, у тому числі і податкову, необхідно аналізувати, щоб визначити її відповідність зазначеній меті, реалізації функцій та завдань, які покладені на неї державою. При цьому найпоширенішою оцінкою є її економічна ефективність, що характеризується співвідношенням отриманого економічного результату до суми затрачених ресурсів для його отримання. Проте, не зважаючи на це, податкову систему досить складно кількісно оцінити, оскільки основним результатом її функціонування є не лише наповнення бюджету, а також формування сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання розвитку пріоритетних галузей, перерозподіл сум доходів між різними економічними суб'єктами тощо. [1]

В даному контексті, під податковим навантаженням розуміють економічний ефект, що проявляється від впливу податків як на платників податків, так і на економіку країни в цілому, та які пов'язані з економічними обмеженнями, що виникають через вилучення коштів з інших напрямків використання шляхом сплаті податків. У широкому розумінні дану економічну категорію слід розглядати як загальну суму податків, що сплачується окремим суб'єктом господарювання. При цьому оптимальним рівнем податкового навантаження вважається такий, при якому вилучення частини доходів у суб'єктів економіки не стримує їх розвитку, та одночасно забезпечує фінансування економічних процесів держави, що є необхідним для підвищення ефективності економіки країни [3].

Оскільки, зазвичай кінцеві цілі платників податків та держави різні, а деколи навіть і протилежні, то у світовій практиці використовують різні методики оцінювання податкового навантаження як на макро-, так і на мікрорівнях. В загальному аналіз податкового навантаження на макро- і мікрорівнях проводиться шляхом визначенням відношенням податків і зборів до певної бази. Проте кожен з існуючих підходів має свої недоліки, зокрема:

- різні показники податкового навантаження мають різні одиниці виміру;
- метод Кошнірчука Ю.М враховує тільки показники приватного сектору;
- вітчизняна методика розрахунку побудована лише на аналізі податку на прибуток підприємства;
- більшість зарубіжних методик не враховують вплив непрямих податків;
- не враховуються особливості господарської діяльності різних галузей;
- не враховується розміри підприємств та системи оподаткування;
- та інші.

Тому проводити порівняння існуючих методик досить складно. Дані недоліки не дають повною мірою на практиці застосувати методи розрахунку податкового навантаження.

Нажаль, реальне податкове навантаження розраховане на макрорівні не повною мірою відображає фактичну ситуацію в державі, оскільки не враховує рівень тіньової економіки, величину доходів домогосподарств, зниження податкової бази і так далі. Також використовуються різні методи для розрахунку ВВП. Наприклад, за методом споживання, не завжди точно відображають реальний рівень оподаткування, адже не вся додана вартість оподатковується, а це знову ж таки призводить до того, що частина виробленої вартості залишається за межами оподаткування, негативно впливає на рівень податкових надходжень, і призводить до зниження реального податного навантаження.

Фактично, найбільш доцільним у застосування показником з погляду міжгалузевого порівняння, вважається, відношення суми податків, що сплачуються суб'єктом господарювання, до отриманого умовного прибутку. При цьому під умовним прибутком розуміють розрахунковий показник, який характеризує величину прибутку, отриману підприємством без сплати податкових платежів. В умовах ринкових трансформацій економіки, у якій сформувалася система оплати праці та захисту інтересів працівників саме даний показник найточніше відображає та характеризує податковий навантаження на підприємства.

Вивчаючи та аналізуючи методики розрахунку податкового навантаження на мікрорівні, доцільно згрупувати основні підходи на яких вони базуються:

– принцип отриманих благ – передбачає два способи розподілу податкового навантаження: суб'єкти господарювання купують державні суспільні послуги таким же чином, як і звичайні товари та послуги на ринку, а також повинні розділятися серед різних суб'єктів в залежності від обсягу споживання суспільних благ;

– принцип пропорційного розподілу податкового навантаження між суб'єктами, сферами та галузями економіки, оскільки на практиці, важко встановити пряму залежність між величиною сплачених конкретною особою сум податку та отриманих в замін суспільних благ.

– принцип платоспроможності – передбачає, що платоспроможність повинна ставитися в прямій залежності від фінансових можливостей та величини доходів суб'єкта господарювання [2].

Таким чином, податкове навантаження на макрорівні – це умовний показник, що відображає рівень податкового надходження до бюджету держави та його частку у ВВП. Проте на нашу думку, оцінку податкового навантаження необхідно здійснювати на рівні конкретного підприємства, адже сума сплачених податкових платежів безпосередньо залежить від характеристик підприємства, його господарської діяльності та становлять додаткові витрати. Методика оцінки податкового навантаження на підприємство повинна бути побудована на основі співвідношення суми податкових платежів до суми скорегованого доходу.

Література:

1. Буцька О. Ю. Методика оцінки податкового навантаження: порівняльний аналіз / О. Ю. Буцька // Агросвіт. – 2013. – № 24, – С. 25 – 27.
2. Загородній А.Г., Єлісеєв А.В. Податки та податкове планування підприємницької діяльності: Монографія. – Львів. Цент Бізнес-Сервісу, 2003. – 152 с.
3. S. Spivak, S. Krepuch, I. Spivak, R. Brukhanskyi and U. Tkach, "Analysis of Tax Burden in Ukraine in the Context of European Integration," 2021 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), 2021, pp. 385-388, doi: 10.1109/ACIT52158.2021.9548630.